

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Afdeling Inlichtingen / sectie Voormalige Sovjet-Unie

(Afgesloten: 26.03.99, 10.00 uur)

Den Haag, 26 maart 1999

RUSLAND EN DE KOSOVO-CRISIS

Primakov niet naar Washington

Het besluit van de Russische premier Primakov om deze week zijn reis naar de VS halverwege te onderbreken, is om meer dan een reden te beschouwen als een verstandige zet. Enerzijds is de Amerikanen aldus de pijnlijke situatie bespaard gebleven van een NAVO-aanval op de Federatieve Republiek Joegoslavië (FRJ) op een moment dat Primakov zich op Amerikaans grondgebied zou bevinden. Anderzijds kon Primakov de binnenlandse situatie in Rusland niet uit het oog verliezen. De afgelopen maanden hebben zowel regering als volksvertegenwoordiging in Rusland zich namelijk fel verzet tegen - niet door de VN-Veilighedsraad gesanctioneerde - militaire actie tegen de FRJ. Rusland bleef hameren op een beslissing van de VN-Veilighedsraad inzake gewapende actie tegen de FRJ, aangezien de Veiligheidsraad zo ongeveer het laatste gremium is waar Rusland nog beslissende invloed kan doen gelden en wel door gebruik te maken van zijn vetorecht. Bovendien is Rusland, dat zelf grote veiligheidsproblemen ondervindt in de Noord-Kaukasus, bevreesd voor de precedentwerking die van een dergelijke, buiten de Veiligheidsraad om gearrangeerde, militaire actie uitgaat. Als Primakov zijn bezoek aan de VS had doorgezet, zou hij ernstig gezichtsverlies tegenover zijn achterban hebben geleden en Ruslands imago van vrijwel tandenloze bedelaar alleen maar hebben versterkt. Primakov en zijn kabinet zijn in hoge mate afhankelijk van de steun van communisten en nationalist in de Doema. Om zijn eigen positie niet in gevaar te brengen, kon Primakov niet anders dan zijn reis afbreken en lippendienst bewijzen aan de Russische volksvertegenwoordiging, onder het mom van 'Rusland verkwanselt zijn internationale belangen niet voor een paar centen.' Eén van de belangrijkste doelen van Primakovs reis, die door velen in en buiten Rusland terecht als cruciaal werd bestempeld, was namelijk het lospraten van hoogst noodzakelijke, nieuwe IMF-kredieten. Dit voorjaar zal Rusland namelijk oude leningen moeten gaan afbetalen waar het zelf geen geld voor heeft of waarvoor het herschikking hoopt te bedingen.

Toch is het hoogst onwaarschijnlijk dat Primakov met zijn besluit om van zijn bezoek aan Washington af te zien, de VS of het Westen (lees: IMF en Wereldbank) definitief de rug toekeert. Al eerder heeft de Russische regering laten weten dat er weliswaar wezenlijk verschil van mening en inzicht bestaat tussen Rusland en de VS ten aanzien van bepaalde belangrijke vraagstukken (Kosovo, het ABM-verdrag, Irak en de proliferatie van nucleaire kennis en techniek naar Iran), maar dat dit de diepste kern van de betrekkingen tussen beide landen niet aantast. Gegeven de enorme economische problemen waar Rusland in verkeert, kan Rusland het zich eenvoudigweg niet veroorloven zich blijvend van het Westen (lees: de Westerse geldkraan) af te keren. Hoe pijnlijk het voor Rusland ook is, het land is niet in de positie de hand die het voedt, te bijten. Primakov realiseert zich als geen ander dat een isolationistische koers uiteindelijk alleen maar nadelig voor Rusland kan uitwerken.

[REDACTED]

Primakov heeft - althans voor het ogenblik - politieke overwegingen laten prevaleren boven economische, zonder deze laatste echter uit het oog te verliezen. Het is namelijk maar ten zeerste de vraag of de voedende Westerse hand, na van Rusland schijnbaar een tik op de vingers te hebben gekregen, zich wel daadwerkelijk zal terugtrekken. De laatste tijd is er enige beweging te bespeuren in het tot voor kort uiterst starre IMF-front ten aanzien van Rusland. Het IMF is namelijk van mening dat Rusland eerst werk moet maken van serieuze economische hervormingen voordat nieuwe leningen worden verschaft. Men begint zich evenwel zowel bij het IMF als in de VS de vraag te stellen of Rusland niet tóch kredieten moeten worden verleend, ondanks het achterwege blijven van economische hervormingen. De prijs die zou moeten worden betaald voor het dichthouden van de geldkraan zou namelijk wel eens kunnen zijn dat Rusland economisch nog verder afglijdt, met onvoorspelbare gevolgen voor de binnenlandse politieke en sociale stabiliteit. De diplomaat Primakov speculeert op deze uiteindelijke inschikkelijkheid van het Westen, wetende dat het Westen bevreesd is voor een instabiel Rusland. Met dit in het achterhoofd denkt Primakov het zich te kunnen permitteren harde taal te spreken, in de wetenschap dat hij hiermee geenszins definitief de deur naar het Westen (lees: IMF e.d.) dichtslaat. Saillant in dit opzicht is dat IMF-directeur Camdessus dit weekeinde al weer een bezoek aan Moskou zal brengen.

Moskou's reactie op NAVO-actie

Zoals is gebleken, tekende Moskou direct fel protest aan tegen de NAVO-actie. President Yeltsin heeft in emotionele bewoordingen laten weten 'zeer geschokt' te zijn. Toch lijkt hij de relatie met het Westen niet op het spel te willen zetten, getuige zijn uitspraak dat 'Rusland weliswaar allerlei maatregelen, inclusief militaire, kan nemen, maar dat het geweten zulks niet toestaat.' Tot de maatregelen die Yeltsin afkondigde behoren: 1) het afbreken van Primakovs bezoek aan Washington, 2) een spoedzitting van de VN-Veiligheidsraad, 3) het terugroepen van de militaire vertegenwoordiger van de Russische Federatie bij de NAVO, 4) het stopzetten van deelneming aan het *Partnership for Peace*-programma en 5) opschorting van onderhandelingen met betrekking tot vestiging van een militaire NAVO-missie in Moskou. Veelzeggend is dat in de door Yeltsin afgekondigde protestmaatregelen niets is terug te vinden van de veel verder gaande acties die de afgelopen dagen met name door het Russische ministerie van Defensie zijn voorgesteld, zoals het eventueel stationeren van tactische kernwapens in Belarus en het leveren van wapens en ander materieel aan Iran. De enige daadwerkelijk geëffectueerde 'militaire' reacties tot op heden zijn het bevriezen van de contacten met de NAVO op diverse niveaus alsmede het feit dat de Russische vredestroepen in Bosnië voorlopig slechts bevelen uit Moskou zullen accepteren. Een militaire reactie van enig kaliber, zo die al te verwezenlijken zou zijn, is uit te sluiten. Moskou's reactie was uiterst voorspelbaar. Russisch protest zal naar verwachting blijven klinken, maar het niveau van retoriek niet ontstijgen en voornamelijk voor binnenlandse consumptie zijn bestemd.

In Rusland wordt al tijden gediscussieerd over de noodzaak van concrete militaire hulp van Rusland aan de FRJ. In nationalistisch-communistische kringen wordt ook daadwerkelijk geroepen om substantiële militaire steun. Persberichten meldden deze week dat Azerbeidzjan een Russisch civiel AN-124 CONDOR vrachtvliegtuig met zes MiG-gevechtsvliegtuigen in Baku aan de grond houdt. Naar verluidt gaat het hier om zes MiG-21's in gedemonteerde staat, andere berichten maken melding van MiG-23's. De veiligheidsadviseur van de Azerbeidzjaanse president heeft bevestigd dat een dergelijk toestel aan de grond wordt gehouden, maar kon *niet* bevestigen dat de lading van de AN-124 voor Joegoslavië was bestemd. Nederlandse persberichten van 24 maart, als zou de bewuste adviseur dit laatste wél hebben bevestigd, zijn dus niet correct. Een woordvoerder van het Russische ministerie van Buitenlandse Zaken heeft laten weten dat het Kazakhstaanse MiGs betrof die onderweg waren naar Bratislava (Slowakije). Het Slowaakse

ministerie van Buitenlandse Zaken heeft echter bekend gemaakt hier niets van af te weten. Mogelijk gaat het om niet meer dan schroot, bestemd voor een Tsjechische firma. De militaire waarde van dergelijke verouderde toestellen is in het Kosovo-conflict overigens te verwaarlozen.

Naar het zich laat aanzien heeft de Russische regering inderdaad niets met de raadselachtige AN-124 te maken. Het is ook maar zeer de vraag of Rusland bereid is om de relatie met het Westen (NAVO, VS, IMF) daadwerkelijk op het spel te zetten door het wapenembargo tegen de FRJ, en nog wel op dergelijke wijze, te doorbreken.

Er zijn aanwijzingen dat Moskou de laatste tijd in toenemende mate geïrriteerd is geraakt over het gedrag van Milosevic en deze irritatie achter de schermen ook aan de FRJ kenbaar heeft gemaakt. Milosevic heeft Moskou namelijk in een moeilijk parket gebracht door zich ongevoelig te betonen voor Russische diplomatieke initiatieven.

De kernvraag kan dan ook als volgt worden geformuleerd: Is Moskou bereid omwille van Milosevic een diepe crisis met het Westen te riskeren? Het antwoord op deze vraag is negatief. Voor Moskou is uiteindelijk het economische hemd nader dan de politieke rok.

Dit laat onverlet dat anti-Westerse en met name anti-NAVO geluiden uit Moskou niet zullen verstommen. Deze moeten worden geïnterpreteerd als typische reflexen van een voormalige supermacht, die voortkomen uit frustratie over de huidige marginalisering van Rusland op het internationale politieke toneel.